

Кардашевичі: три покоління

Ведучий рубрики Микола МАНЬКО, директор Державного історико-культурного заповідника м. Острога

Одна з вулиць в центрі Острога вже 30 років носить ім'я Станіслава Кардашевича. 16 жовтня минає 135 років з дня смерті (1887 р.) невідомого краснавіця – дослідника історії Острога, де пройшло майже все його життя і де він був похований на старому римо-католицькому цвинтарі, що не зберігся.

Народився Станіслав Кардашевич у містечку Білогородка сусіднього Заславського (Іанславського) повіту у польській (чи полонізованій) шляхетській родині латинського обряду. Вона в умовах російського панування зберегла і підтвердила свою належність до дворянства (9/10 дрібної шляхти Правобережної України цього не змогли зробити), але, очевидно, значної земельної посілости не мала. Та певна освіта і належність до дворянства відкривали шлях до кар'єри правника – найпочеснішого після військової служби заняття для шляхтича. Тож із 1844 по 1859 рік – по-ки 25-річчя, необхідне для вступу панії – Станіслав Кардашевич працював секретарем Острозького повітового суду, водночас виконував секретарські обов'язки при маршалку (виборному представителю дворянства) Острозького повіту.

Суд тоді розміщувався у замку князя Острозьких. Замкова гора, в честь якої названа наша газета, тоді навіть в офіційних документах іменувалася Судовою. Обидві посади і обов'язки, з ними пов'язані, давали доступ до судових, міських, а також приватних шляхетських архівів (у відставці Станіслав Кардашевич займався адвокатурою). Тож допитливій людині відкривалася можливість не лише з книг і журнальних статей, а й з архівних документів, свідчень старожитів заглиблюватися в історію Острога, нагромаджувати матеріал, невідомий навіть професійним історикам.

Підручком багаторічних наукових захоплень Станіслава Кардашевича стала польськомовна монографія «Давня історія міста Острога. Матеріали до історії Волині». Вона побачила світ лише через чверть віку після смерті її автора 1913 р. у Кракові, тобто за межами Російської імперії. Редактором видання і автором передмови був видатний польський історик-україніст Александер Валеріан Яблоновський. У 2013 р. книгу перевидала редакція острозького римо-католицького часопису «Воляння з Волині» у рамках своєї одноіменної бібліотечної серії. Дослідники Острога не раз вказували на потребу видання цієї цінної монографії згідно з оригіналом рукопису книги, що зберігається у Національній бібліотеці Варшави, а також про її український переклад. Немало зробив для популяризації імені та спадщини історика ХІХ ст. видатний український

історик-джерелознавець Микола Ковальський, що живе на острозькій вулиці імені Станіслава Кардашевича (на цій же вулиці раніше була розташована й редакція часопису «Воляння з Волині»).

1938 році краснавіць та археолог Йосип Новицький віднайшов могилу Станіслава Кардашевича на старому католицькому цвинтарі Острога. Тоді ж члени Польського краснавічого товариства встановили на могилі новий пам'ятник. Але в кінці 1960-х років старий цвинтар був знищений, а на його місці було збудовано стадіон. Фрагмент (постамент) могильного пам'ятника С. Кардашевичу можна побачити нині біля входу в замок, де він працював 25 років, і де вперше тримав у руках історичні документи, що лягли в основу його наукової праці.

Згадаємо принагідно, що син Станіслава Кардашевича, уродженець Острога Казимир (15 березня 1855 – 21 квітня 1945 рр.) був визначним лікарем і епітознавцем, генералом медичної служби російської імператорської армії, а потім – Війська Польського. Як і батько, у відставці займався науковою працею, ставши організатором і керівником відділу стародруку і рукописів Публічної бібліотеки Столичного міста Варшави.

Бригадний генерал Казимир Кардашевич пережив свого наймолодшого сина, названого на честь відомого дідуся Станіславом. Станіслав Кардашевич-внук народився у Корці 4 серпня 1889 р. Здобув вищу технічну освіту, в складі російської імператорської армії, воював на фронтах Першої світової війни. Потім вступив у відроджене Військо Польське, пройшов курс інструкторів танкових військ. З танковим військом була пов'язано його подальша військова служба до входу у відставку (1935 р.). У вересні 1939 р. Кардашевич-внук потрапив у радянський полон і навесні 1940 р. був розстрілений у Катинському лісі у 1940 році органами НКВС. 2007 року у рамках акції «Пам'ятаємо Катинь – вшануємо пам'ять Героїв» йому посмертно було присвоєно звання підполковника Війська Польського.

Оскільки, в нашому розпорядженні немає фотографій Станіслава Кардашевича-діда і Казимира Кардашевича подіємо світлинку їх внука і сина.